

Upor László

Nagyszerű kicsinyítés, avagy a lesifotós nehéz élete

Káldor Edit: Point Blank¹
(LOW Holland-Flamand Kultfeszt)

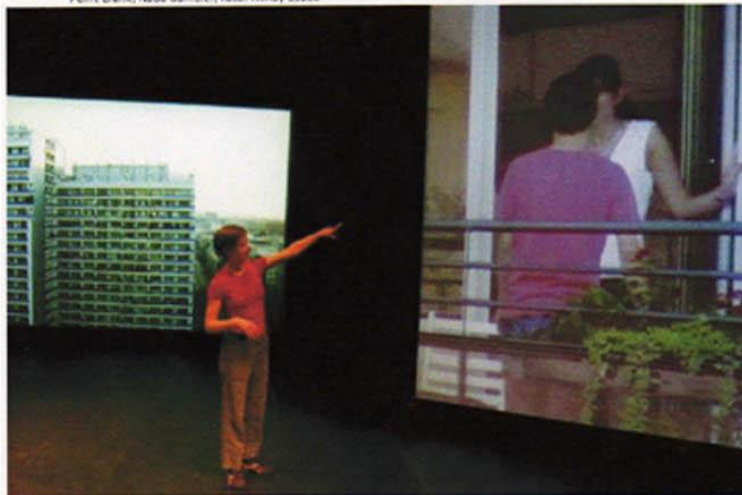
- MÉRFIN Színház, Budapest
- 2008. február 18–19.

A fotográfia nemcsak megállítja, de el is mélyíti a pillanatot, s minél mélyebbre hatolunk ebben az időntúli pillanat-képben, annál súlyosabb titkokra derülhet fény – ezt minimum Antonioni óta tudják a nem-fényképesek is. Ha erősen mersztjük a szemünket, furcsa dolgok tárulnak fel a félhomályban, de ha látásunkat teleobjektívvel, nagyító géppel segítjük meg, még meglepőbb részletek bomlanak elő, állnak össze a raszterpontok sűrűjéből.

Más ma a fotós élete, mint egykoron: fényképezek, tehát van a világ, mondja, s nem kell a sötétkammerában szűrős szagú vegyszerek fölé görnyedve várnia, míg elődereng az egyszeri és megismételhetetlen (megszületésekor is múlt idejű) kép. Szuperkamerája ma rögzít és előhív, sőt nagyít és retusál: valós időben re-konstruálja a valóságot – amiben eligazodni aztán vagy segítenek a számolatlanul sokasodó képek, vagy nem.

Kiemelt térben: színpadon áll Nada, egy alig húszéves, szerény külsejű, nyílt szavú, egyenes tekintetű nő. Dehogys játszik, dehogys tart előadást; beavat csupán: elérik tárja helyzetét kerteles nélkül (angolul: point-blank). Világjáró hobbifotós ő, akinek szenvedélye kikémlelni, felküzdeni idegenek személyes pillanatait, s most, hogy keresztúthoz ért, ezekből az ellesett-összerabolt mozzanatokból akarna megszerkeszteni a mindentudó nagy világegyenletet, de legalábbis összezsákabálni

Káldor Edit
Point Blank, Nada Gambier, foto: Aknay Csaba

a maga hasznos kis válaszáit. Legelőször is – ha többre nem futja egy estéből – közönségével közösen próbálna döntésre jutni, hogyan tovább: vajon egyedül, vagy társal folytatassa-e az élet kísérletkalandját.

Nagy elődöktől eltérően nem véletlenül bukkanat súlyos emberi titkokra, nem véletlenül keveredett bele mások életébe, saját sorsa nem is véletlenül fordul meg azon, amit véletlenül fölfedezett. Eltökéltten vesz mintát és raktároz adatokat: szenvedélyes és iparszerű gyűjtőmunkával építi föl az emberi arcok (értsd: élethelyzetek, érzések, viselkedések) példatárát. Személyes kém-archívumából most büszke lendülettel tart tanulságos bemutatót: bevezet a lesés módszertanába, rámutat arra, amit meg kell látnunk, észrevenni-értelmezni segít. Figyelmes tanárként voyeur-cinkosává avatja a nézőt, de a meglesettei felé áradó empátia és szimpátia nyugtatdólag hat: szívesen és alig-lelkifurdalással osztozunk bűnében.

A sarokban laptoppal meghűződő famulusa – Edit – segít a kincseket rendszerezni-feltárni; biztonsággal halászatot a felvételek átálthatatlan tengerében, Nada kérésére némán, boszorkányos ügyességgel választja ki, varázsolja falméretű vászonra a soron következő képeket. Nem is: képsorozat, mert Nada már rég nem egyedül képeket készít. Még közös esténk kezdetén frappáns példán demonstrálta: nem elég néha figyelni, szünet nélkül figyelni kell – elég egy pillanatra félrefordulnunk, s épp a lényegről maradunk le –, ezért kötött ki a sorozatoknál. Így lesz a lesés, a lesből fotózás ábahagyhatatlan szenvedély, letehetetlen küldetés.

Nada vezényel, Edit keres, kiemel, kivétít. Apró morzsák rajzolnak fel finom portré mészírdi kilesett életéről. Utcan, kávéházban, otthon elkapott jelenetek: árulkodó mozzulatok, beszédcsokorok, üres tekintetek; találkozásos szenvedélye, magányos percek nyugalma, fájdalma. Csupa sosem-látott, ismerős világfalu-lakó. Cselekménytelen együttes történetű(nk) lassan kikerekedik. Mintha csak véletlenül pottyannának egymás mellé váratlanul egybeilleszkedő cserepek, Nada látszólag esetlegesen veszi sorra névtelen hőseit a hatalmas albumból, amelynek anyagát folyamatosan újrendezi, újracímkezi, szortírozza hallgatag segítje. Imponálóan megépített virtuális katalógusba dossziézták a dokumentumokat, a befoghatatlan tömegű – állítólag hetvenöt ezernyi – élet-képet. Mégis számtalan maradt, ami egyik kategóriába sem fér bele. Nada tántoríthatatlan – mások boldogságt-boldogtalanságát súlyozva akarna zöldre vergődni a maga életével –, de ahogy dilemmája érzékeltetése és a megoldás megkönnyítése végett elegendő példát gyűjtene a lelki patikaméreg két serpenyőjébe, egyszer csak azt látja, hogy saját rendszere maga alá temeti. Túl sok információt kellene túl gondosan feldolgozni.

Káldor Edit
Point Blank, Nada Gambler, fotó: Aknay Csaba

Káldor Edit
Point Blank, Nada Gambler, fotó: Aknay Csaba

hogy akár a legkisebb eredményhez – a helyes kérdésfeltevéshez – eljussunk. És minél több adatot dolgozna fel, annál nyilvánvalóbban éri szükségét további ismereteknek: annál világosabb, hogy egész (katalógus)rendszerét újra kell gondolnia. A képek súlyos sokasága áthatolhatatlan sötétté sűrűsödik vissza: a kinagyított arcok rohamosan kicsinyednek. Az építmény kockáira, önálló pontokra hull szét (hisz minden képsor külön, átélhetetlen, *átfogolhatatlan* sors): a szisztéma tökéletesítését és a személyes probléma megoldását egyaránt el kell halasztani. Mindent tiszta lap(top)pal kell kezdeni másnap. És azután és azután...

Egyszerű, szelíd, szép este, derősen katartikus. Áll a színpadon: mindent kiemelő térben egy alig hűszéves, egyenes tekintetű nő. Képeket mutogat és beszél. A sarokban hűzódik meg a másik – szinte föl se néz laptopjából. Nem kell tudnunk, de ő a valódi alkotó, az ő fikciója mindez: a megejtően színészietlen természetességgel mesélő fotós-voyeur és félhomályban szorgoskodó segítője – ő maga. Minden valódi ebben a fikcióban. A két hús-vér szereplő és a sok-sok vetített társ. A pontos és gyengéd (de nem romantikus) emberismeretre épített, felelősen felmutatott – tehát valós – *fiktiiv* sorsok, az esetlegesre anti-retusált *bedílt* fotók. Láttukon valóságos bennünk az együttérzés, a szájalom, néha az öröm – ha nevetünk, sosem kajánul, mert megértjük őket –, és valóban elgondolkodunk szomorú mosollyal az élet kétes értelmén. Precíz és elegáns a kidolgozás, ráncatlanul feszül az önmagát lazának tettető forma, sokkal kevesebb a véletlen, mint gondolnánk. Csodáljuk a technikát, csodáljuk az ügyességet, csodáljuk a merészséget, amellyel Nada hivatlanul belekukkant (s bennünket is belerángat) távoli ismeretlenek életébe – amennyiben e valóság-látszatnak hitelt adunk. Avagy: amellyel Edit és Nada rávesz bennünket, hogy e fikcióba bekéredzkedjünk, kényelmesen behelyezkedjünk, benne valóságosnak lássunk mindent, *noha* tudjuk, hogy játék az egész.

Point Blank

Ötlet és rendezés: Káldor Edit
Társalkotók: Nada Gambler, Frank Theys, Nicola Unger, Jo Tillett Wright, Menika Rinck és Ugo Dehaes
Szereplők: Nada Gambler és Káldor Edit
Fotók: Frank Theys
Szöftve: Marc Boon
Technika: Hans Meijer

KÁLDOR EDIT 13 éves korában vándorolt ki édesanyjával, s néhány kitérő után az Egyesült Államokban telepedett le, ahol 10 évet töltött. A Columbia Egyetemen irodalmat és drámatörténetet hallgatott, majd színművészetet tanult Hollandiában (DasArts, Amsterdam). 1993 és 1999 között Halász Péterrel dolgozott számos színházi előadásban és animációsfilm-forgatókönyvön. Jelenleg Brüsszelben és Amsterdamban él és alkot. 2003-tól készít saját színházi darabokat. *Point Blank* című előadását 2007-ben mutatta be (Brüsszel, Kunstenfestivaldesarts).